

bekstvo od rata. Utopijska želja za kućom i mirom tema je još jednog Grigorijevog sna. U jednom od rovova prvog svetskog rata, Grigorij sanja svoj za- vičaj, sprženu stepu. Čuvatom priznaje da ga nešto vuče kući, dosta mu je ratovanja (III, 51).

I većito nespokojni Bunčuk u snu nalazi svoje *utočište*. Navrativši u rodni dom, on u snu reprodukuje zbivanja iz svog detinjstva. I snovi Ilji- njišne okrenuti su daljoj prošlosti: u njima je ona mlada žena, a Grigorij dete. Bekstvo u detinjstvo je bekstvo od nasilja, razaranja, neizvesnosti.

Grigorijeva opsesivna preokupacija prvim ubistvo pokazana je putem teskobnih snova: u njima on često vidi svoju žrtvu – Austrijanca. Ova su snoviđenja sažeta u samo jednu sliku (II, 298) koja funkcioniše kao monolog junakove neurotizirane psihe, da bi se uskoro pretočila u dijalog (Grigorij svoje mučne snove poverava Petru). Međutim, *halucinantni snovi u Tihom Donu* su još rasprostranjeniji u funkciji tragičnih vizija junaka posle smrti vo- ljenih osoba. Afekti teškog depresivnog stanja Bunčuka posle Anine smrti zaodenući su halucinantnim, ali izuzetno plastičnim snoviđenjem. I Grigorij posle Aksinijine smrti često sanja svoje najbliže, mrtve. Grigorijevi snovi re- dovno su grupisani oko njegovih konflikata u ljubavi (zanimljivo je da u snu češće viđa Aksinju, ali nikad Nataliju) i tragičnih konflikata s istorijom – re- volucijom.

Grigorij se koleba između nove sovjetske vlasti i starog režima. Ra- sprava s Miškom Koševojem i Ivanom Kotljarovom ukazuje na rasplet nje- gove sudbine. Odmah posle ovog razgovora, vozeći municiju, Grigorij sanja *da sa Aksinjom hodi po visokom zrelom žitu*, dok ona nosi dete na ruci. Taj san ilustruje želje, potisnuta ljubavna osećanja. On pokazuje da junak nije postigao ravnotežu ni u ljubavi (mada je to period kada Grigorij revnosno čuva domaće ognjište, ženu i decu). Očigledan je kontrast između slike i sna, u kome sve *cveta, buja* na pozadini *plavog neba*,¹ i jave – saonica s *le- ševima i tifusarima*. Dakle, ravnoteža u duševnom životu, za kojom Grigorij tako mučno traga, »sklapa« se u snu. Daleko je od toga da ona bude postignu- ta u stvarnosti.

U jednoj od bitnih, egzistencijalnih situacija Grigorij se nalazi odmah posle demobilizacije, kada mu Koševoj otvoreno izražava nepoverenje.

»... Grigorij u snu ugleda široku stepu, postrojen puk, spreman za juriš. Već je odnekle izdaleka dopiralo otegnuto: Eskadr-ro-o-o-n...« – kada se seti da je na njegovom sedlu popušten kolan. S mukom stade na levu uzengiju, – sedlo skliznu ispod njega... Postiđen i užasnut, on skoči sa konja da bi zategao kolan i u tom trenutku, iznenada, začu topot konjskih kopita, koji se brzo udaljavo.

Puk bez njega krenu na juriš...

Grigorij se počeo meškoljiti i, budeći se, začu svoje promukle uzdi- saje« (V, 365).

Ovo je lep primer oblikovanja tragike glavnog junaka preko snoviđe- nja. Grigorij sanja da je puk pošao u napad bez njega. To mu se u stvarnom životu nije nikad dogodilo, što snu daje karakter neobičnosti. Pažljivom čita- oca slika je ipak poznata, doduše u drugoj kombinaciji, s nešto izmenje- nim detaljima. Naime, podosta ranije, Stemjanjikov je ispričao Grigoriju kako je poginuo Aljoša Šamilj: razuzdao je konja, a kada je prilikom uzbune *stao nogom na uzengiju, sedlo se smaklo konju pod trbuh*... (Događaj je ispričan u LI glavi, treće knjige romana). Haotično tkanje Grigorijevog sna ponavlja ovu situaciju, što ima svoje opravdanje, kada se zna da osobenost sna i jeste u tome da dovodi u neočekivanu vezu slike iz jave. U snu svaka apstraktna ideja dobija vizuelno-slikoviti oblik. U ovom slučaju Grigorijeva *usamljenost*, otuđenost, materijalizovana je preko snoviđenja: puk je pošao u napad, on je ostao. *Snovi straha*, poput ovog, redovno se završavaju na- glim buđenjem snevača. Budeći se, Grigorij je čuo svoje ječanje. Postoje jasno da se ono, kao spoljašni faktor, u snu pretvorilo u dramatični konjski topot.

Ako san shvatimo kao pokušaj da se afektivna energija rastereti, onda u borbi s teškim duševnim utiscima Grigorij nije izašao kao pobednik. Teskoba i mora su prevagnuli na tasu duševne ravnoteže – što je dokazalo buđenje.

San je u *Tihom Donu* metastavarnost u koju pisac ponekad postavlja svoje junake, varirajući njihova svesna i nesvesna psihološka stanja. Polazi- šta snova su uvek realni utisci i događaji. Po korespondenciji između jave i sna Šolohov je bliži onoj oniričkoj Ilinji u ruskoj književnosti koja vodi od Puškina i Turgenjeva, preko Gončarova i Černiševskog do Lava Tolstoja, nego Ilinji Gogolja i Dostojevskog.

¹ Krava je u ovom snu »izraz vegetativnog majčinstva«. (ovakvo zna- čenje simbola sugerise Ernst Epli (vid. Ernst Aepi: *San i tumačenje snova sa 500 simbola sna*. Zagreb 1967, 275).

² Rimskom cifrom ukazujem na tom, a arapskom na stranice, prema izdanju: M. A. Šolohov: *Собрание сочинений*. »Художественная литера- тура«, Москва 1965. Prevodi su moji (B. K.).

³ Grigorija u prelomnim trenucima života prati *crno nebo*. Što je ono u snu *plavo*, iznenađujući je detalj. Jer, »vidne slike koje sanjam redovito su bezbojne, slične fotografskim snimcima u nijansama sivoga« (Dr Rudi Supek: *Kako tumačiti snove*. Zagreb 1952, 12). Doduše, drugi istraživači sna ne isključuju mogućnost da pojedine osobe sanjaju i u boji, ističući da »op- čenito oblici i pokreti imaju u snovima bitno veću ulogu nego boje« (M. Pon- gracz) (I. Santner: *Carstvo snova. 4000 godina tumačenja sna*. Zagreb 1970, 140/).

Upadljivo svetloplavo nebo u funkciji je potisnutih snevačevih želja, njegovih stremljenja ka mirnom životu i istinski dubokoj ljubavi.

tesna vrata

petru krdu

BRZINOM VETRA

Tražim erotski azil
prodirem u nju kroz tavan
gde moj prijatelj
izgnanik među zidovima sobe
na podu tetovira svoje pesme
na stidljivoj falusi.

Na radiju javljaju
brzina vetra u granicama normale.

ONAJ MOJ STRAŠNI PORTRET

U dnevniku je zajamčeno
držim čvrsto uši
u ljubavnom iskušenju
grabim gore
jurim niz kičmeni stub
treba zauzeti položaj
mrtvaca koji se u postelji okreće
pripremam prema svom ukusu
dokaz da sam ja na onom
strašnom portretu.

KUĆNO SAPUNJANJE

Mirno podne
na pola puta između dve dojke
strašni sud na uglu
živim pet minuta
obavljam svoju dužnost
popodne: čuvar se uči
dostavljanju poruka
audlatur et altera pars
krunski svedok vreba
u ključaonici
jednu malu glavu
nosi kao privesak.

FUGA PREDSTOJI

Draga moja, ovo je inkvizicija
od dvadeset i četiri karata
radosno šetamo po konopcu

samo za pet para
svako je pomilovan
i silazi uspešno niz stepenište

sopstvenim rukama
podešavamo mozak
i usklađujemo disanje

i svako kupuje ponekog boga
i s njim razbija sebe

Draga moja, kako samo
prika šetnja.
Gospode, šta se to zbi sa sečivima!

SENTIMENTALNO GAĐANJE

Štrajkujemo ljubavi radi
hoćemo davolskog hleba
ta tvrdnja nije na mestu
zato me obavezujete
da obavim gađanje
naoštrenim udom.

Učinite i vi kao ja
do đavola!

SVEČANA JAGODA U MIŠOLOVCI

Ura! u ponoć počinja vršidba
u tuđu postelju unosim
javnu delatnost
postepeno biram naslov
Svečana jagoda u mišolovci
kurzivom.

TESNA VRATA

Ako se dobro sećam
došao sam da naučim raspored
levo vrata levo vrata
desno vrata desno vrata

Kroz mene izlaze
srećni zidovi.

S rumunskog preveo autor